

*Максютенко Євгеній Володимирович, Лашко Альона Андріївна,
студенти 4 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., професор Сафончик О.І.*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СПАДКУВАННЯ ЗА СЕКРЕТНИМ ЗАПОВІТОМ

Завжди актуальною є необхідність у законодавчому врегулюванні спадкових відносин у юридичній практиці. Дане питання потребує детального аналізу та встановлення всіх правових аспектів у цій сфері. Досить цікавим інститутом ЦК України є спадкування за секретним заповітом, хоча його застосування і не є досить поширеним. З моменту прийняття неодноразово виникали труднощі та спірні питання у його регулюванні через недосконалість правового закріплення, обмеженість наукових досліджень, відсутність історичного підґрунтя застосування секретного заповіту, досвіду в цій сфері, на відміну від інших країн. Тож актуальність даної теми обумовлюється виявленням недоліків цього інституту, дослідженням колізій у чинному законодавстві та проектування ідей щодо їх вдосконалення.

Відповідно до ч. 1 ст. 1249 ЦК України, секретним є заповіт, який посвідчується нотаріусом без ознайомлення з його змістом. Його метою слугує максимальний захист таємниці заповіту, а тому виключається можливість того, що про волю спадкодавця дізнаються нотаріус та треті особи [4, с.1249].

Щодо процедури складання заповіту то особа, яка склала секретний заповіт, подає його нотаріусові в заклеєному та підписаному конверті. Нотаріус ставить на конверті свій посвідчувальний напис, скріплює печаткою і в присутності заповідача поміщає його в інший конверт та опечатує. На конверті зазначаються прізвище, ім'я, по батькові, дата народження заповідача і дата прийняття на зберігання цього заповіту. І хоча на перший погляд процедура здається просто, але з неї витікають безліч проблемних аспектів [3, с. 689].

Однією із таких проблем може бути відсутність належних юридичних знань для того, щоб заповіт буде складено з дотриманням всіх вимог. Заповідач може допустити помилки, внаслідок чого згідно з ЦК України заповіт буде визнано нікчемним. Оскільки при самотійному складанні секретного заповіту у заповідача не має можливості скористатися допомогою нотаріуса (який повинен перевіряти відповідність змісту заповіту вимогам чинного законодавства, допомагає точніше сформулювати думки та підказує

як уникнути потенційних помилок при складанні), наслідком цього є те, що заповіт буде складено з порушенням форми та змісту, а виявити дані недоліки можливо буде лише після оприлюднення змісту секретного заповіту. Викладенні положення можуть викликати неясності та суперечки після відкриття спадщини або взагалі спричинить його недійсність [4, с. 1257].

Особливо важливим аспектом в складанні секретного заповіту є та обставина, що не існує можливості підтвердити чи співпадали воля та волевиявлення заповідача або в якому стані він знаходився. Оскільки важко визначити чи не був складений заповіт під впливом загрози або насильства, або коли заповідач не усвідомлює значення своїх дій і не може керувати ними. У зв'язку з цим, вкрай важливим є законодавче врегулювання підтвердження нотаріусом дієздатності заповідача.

Також виникають питання щодо підписання секретного заповіту, а саме підписання тексту секретного заповіту та конверта, у якому міститься заповіт. Існує ризик тиску з боку інших осіб на спадкодавця, тому для його запобігання науковцями пропонується внести уточнення стосовно цих питань. Так, на вищезазначених документах підписи необхідно ставити у присутності нотаріуса, бо подання самим заповідачем заклеєного конверта із заповітом і його присутність при посвідченні конверта нотаріусом – не є належним та достатнім, задля виключення можливості натиску на заповідача, і врешті-решт, розбіжності його волі з волевиявленням [1, с. 63].

Крім цього, проблемним є питання щодо звуження суб'єктного складу осіб, яких нотаріусу необхідно повідомити про день оголошення секретного заповіту (членів сім'ї та родичів спадкодавця). Нажаль, законодавець не бере до уваги випадки відсутності членів сім'ї та родичів у заповідача або нез'явлення їх для ознайомлення зі змістом заповіту в зазначений час. Тобто, ми бачимо, що у законодавстві залишаються не врегульованими питання щодо порядку оголошення заповіту без «заінтересованих осіб». Тому пропонується вирішити це питання шляхом закріплення на законодавчому рівні можливості оголошення нотаріусом змісту заповідальних розпоряджень у присутності свідків з обов'язковим складання протоколу, який буде засвідчувати всі існуючі обставини [2, с. 98–101].

Підсумовуючи наведені вище проблемні питання інституту секретного заповіту варто зазначити, що в нього існують як переваги, так і недоліки. Перевагою є те, що заповідач при написанні секретного заповіту гарантує забезпечення абсолютної таємниці, внаслідок не повідомлення про його зміст іншим особам, в тому числі і нотаріусу. Недоліками слугують не мало проблемних аспектів, про які зазначалося раніше та найголовнішим з них є те, що незважаючи на усні пояснення нотаріуса, заповіт може бути

складений з порушенням норм законодавства, що спричинить його недійсність, тобто воля померлого залишиться нездійсненою, а спадкоємці будуть покликані до спадкування за законом. Таким чином, даний інститут можливо вдосконалити шляхом внесення доповнень до ЦК України та більш конкретизувати норми, які регулюють секретний заповіт, з метою усунення негативних наслідків як для заповідача, так і для спадкоємців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бичківський О.О. Секретні заповіти за законодавством України та іноземних держав // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – № 4. – С. 63
2. Михайленко О.О. Юридичні колізії правового регулювання інституту секретного заповіту // Збірник наукових статей. Юридичні науки. – Запоріжжя, 2006. – С. 98–101
3. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. Цивільне право України: Підручник. – Вид. 3, перероб. і доп. – К.: Істина, 2011. – 808 с.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Рада України. – 2003. – №40-44.

Панчук Марина Вікторівна,
студентка 3 курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Актуальним постає питання спадкування майнових прав інтелектуальної власності. Так, об'єкти інтелектуальної власності є особливими об'єктами цивільного обороту із спеціальним правовим режимом. Особливості об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема тісний зв'язок між майновими та немайновими правами творця/винахідника, неоднорідна судова практика зумовлюють доцільність звернення до дослідження особливостей їх спадкування.

Відповідно до ст. 418 ЦК України, право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним кодексом України та іншим законом [1].